

мобільного програмного забезпечення значно підвищило ефективність польових досліджень, а конкретні результати картографування дозволили виявити нові проблеми, зокрема, деградацію окремих екосистем, та розробити рекомендації для їхнього вирішення. У майбутньому передбачається використання дронів для зйомки складнодоступних територій та інтеграція мобільних даних із системами штучного інтелекту для автоматичного аналізу змін ландшафтів. Мобільне картографування, поєднане із сучасними технологіями, має стати основою для моніторингу та управління природоохоронними об'єктами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карпінський Ю. О., Лазоренко-Гевель Н. Ю. (2018) Методи збирання геопросторових даних для топографічного картографування Сучасні досягнення геодезичної науки і виробництва. Збірник наукових праць, 2018. Вип. I (35). С. 204–211.

УДК 911.5

ХУДОЖНЄ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО І СУЧАСНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Денисик Г. І., Атаман Л. В.

grygden@ukr.net, ataman2412@gmail.com

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського, Вінниця, Україна*

Активний розвиток краєзнавства на початку ХХІ ст. стимулює появу нових форм його розвитку, популяризацію та обґрунтування значимості. У цьому процесі необхідно використовувати можливості усіх дотичних до краєзнавства наук або нових наукових напрямків, серед яких і художнє ландшафтознавство.

Загалом можливості ландшафтознавства, особливо антропогенного, поки що мало використовують у розвитку краєзнавства. У краєзнавчих описах, дослідженнях, розповідях основну увагу звертаємо на пам'ятки історії або архітектури, історичні події та людей, господарство та заповідні території. Лише ландшафти досліджуваного регіону, на фоні якого це відбувається – поза увагою. Натуральний чи антропогенний, незалежно від того, у якому регіоні проводяться краєзнавчі дослідження, ландшафт є однією із основних складових такого пізнання і явно впливає на якість краєзнавчих досліджень. Виникає потреба не лише звертати увагу на ландшафт, але й показувати його красу, використовувати оригінальні ознаки, інколи й унікальні властивості. За допомогою звичних для ландшафтознавства підходів, методів і понять – це зробити майже не можливо, а застосування можливостей художнього ландшафтознавства явно покращить якість краєзнавчих досліджень і краєзнавства загалом.

Художнє ландшафтознавство у сприйнятті ландшафту. Класичні зразки географічних і краєзнавчих праць виокремлюють не лише простота і якість викладу результатів дослідження, а й художня образність. Остання органічно властива науковій творчості П. А. Тутковського, О. М. Маринича, Г. Черваньова, М. Д. Гродзинського, Ю. Г. Тютюнника. Аналіз художньої образності у наукових дослідженнях зазначених та інших науковців, потребує окремої статті. Тут лише зазначено, що окремі з таких досліджень, які отримали загальне наукове визнання, зараз можна сприйняти як популярно-краєзнавчі. Їх можна з успіхом використовувати і у сучасних краєзнавчих дослідженнях та краєзнавчих екскурсіях.

З іншого погляду для краєзнавців та екскурсоводів класичними прикладами художнього ландшафтознавства є геніальні твори Т. Шевченка (згадайте лише «Рече та стогне Дніпр широкий»), М. Гоголя «Ніч перед Різдвом», оповідання О. Кобилянської «Битва». Вражена катастрофічними наслідками вирубки лісів у Карпатах, О. Кобилянська значно раніше науковців підняла питання екології цього регіону. Персоніфікувала природу у

боротьбі за своє існування. Оригінальний опис степу можна прочитати в оповіданні М. Гоголя «Тарас Бульба», природа Полісся опоеетизована в «Лісовій пісні» Лесі Українки. Напрочуд вдалими є описи повсякденної життєдіяльності людей і природи в історичному романі З. Тулуб «Людолови». Як приклад – опис звичайної на ті часи пасіки: «Глибокий рів і пліт на зріст людини з трьома рядами лип оточують пасіку старого Чмеля. Тихо-тихо на пасіці. Пасмами сивого волосся плаває у повітрі павутиння. Променисте жовте повітря віддає медом, мертвим листям і димом від гниличків у руках старого Чмеля. Бурчить старий, і його низьке гудюче буркотіння дійсно нагадує чмеля і виправдовує його прізвище [3, с.241].

А ось як описав антропогенний ландшафт Середнього Придністров'я М. Стельмах у романі «Чотири броди»: «І знов пшениці та жита, білопінні гречки та губаті соняшники, і погойдування місячних неводів, і загадковість долини. А ось дрімливі верби позначають шлях дрімотної річеньки, і кладка, що попискує, як в'юн і дикі півники, які гарно підвели жовті свічада цвіту, і ошатні в напатланих спідничках копиці, і прив'ялений смуток татарського зілля [2, с.112]. Такими доповненнями характеристик різних об'єктів упродовж подорожі і краєзнавець, і екскурсовод не лише зацікавить людей, але й покаже свою ерудицію.

Художнє ландшафтознавство і шкільне краєзнавство. Свідоме сприйняття і розуміння свого краю людиною починається із шкільних років. Для дітей екскурсії рідним краєм – найцікавіша сфера їх практичної діяльності. Однак, як не дивно, саме в цей шкільний період, ми найбільше втрачаємо в плані теоретичної підготовки учнів з краєзнавства. Назвіть хоча б один підручник або посібник з географії, краєзнавства і туризму для учнів шкіл, де природа чи ландшафти Землі, окремих її частин або країн були б описані з позиції художньої географії або художнього ландшафтознавства: описані так, щоб дитині захотілося обов'язково у майбутньому там побувати і побачити натуральну красу описаного регіону. Немає таких описів і в хрестоматіях. Скрізь лише стандартні відповіді на програмні питання, що не

викликають жодних емоцій. Жива, художня мова, художнє краєзнавство, художній опис ландшафтів і туристичних маршрутів відсутній.

Можна заперечити сказане, враховуючи те, що поняття «ландшафт» надто складне для дітей. Це дійсно так, якщо його вивчати у такому ж типово шкільному стилі, як і компоненти природи. Разом з тим, до вивчення ландшафтів будь-якого регіону, особливо рідного краю, можна підійти, використовуючи можливості художнього ландшафтознавства; тоді його зрозуміти буде не важче, ніж поняття «клімат», «грунт» тощо. Це важливо ще й тому, що саме в дитинстві на все життя формується цільний ландшафтний, а не геокомпонентний образ, зокрема рідного краю. І не важливо, що його природа на перший погляд, може здатися не оригінальною або не досить унікальною. Важливо, що чим більше знаєш про неї, тим усе більше, майже до болі у серці, починаєш любити цю свою звичайну землю [1].

Аналіз опублікованих за минулі року підручників та посібників з географії рідного краю і туризму показує, що їх автори зовсім не використовують художню образність. Тут є звичайні, як правило відомі, дані про геологічну будову і корисні копалини, річки та озера, клімат, ґрунти, рослинний і тваринний світ, населення та його господарство, частково заповідні об'єкти. Все викладено в академічному, типовому стилі для підручників та посібників освітніх закладів і не викликає жодних емоцій. Чому? Причини різні: підручники і посібники з краєзнавства і туризму готують, здебільшого, на замовлення, за потребою, що рідко викликає справжнє хвилювання душі, яке відчуває істинний краєзнавець, описуючи свій край; не кожен автор підручника з краєзнавства і туризму «хоч трохи художник», а тому художні образи природи рідного краю створити не під силу; в краєзнавчу і туристичну літературу не введено поняття, а відповідно і не вивчається ландшафт рідного краю; не завжди і обсяг підручника дозволяє розглядати заплановані теми з позиції художньої географії або художнього ландшафтознавства.

Висновки. У сучасному і майбутньому розвитку краєзнавства в Україні, однією з основних складових був, є і буде ландшафт: натуральний, натурально-антропогенний і антропогенний. У краєзнавчій діяльності знання про ландшафт (в Україні переважно антропогенний) є такими ж необхідними, як знання історії, архітектури, економіки й екології окремої країни або її регіону. Враховуючи складність пізнання й популяризації ландшафту у процесі краєзнавчої діяльності, доцільними є використання можливостей художнього ландшафтознавства. При цьому необхідно чітко визначити у яких краєзнавчих аспектах можна використовувати художнє ландшафтознавство. Вважаємо, що художню зацікавленість до пізнання краси ландшафту необхідно прививати дітям із шкільного віку, суттєво розширювати таке пізнання у молодому віці і виокремлювати найбільш оригінальні особливості ландшафту для людей старших вікових категорій. Це дасть можливість людям як зараз, так і у майбутньому краще зрозуміти різноманіття подій та явищ, що відбувається у сучасному світі або окремих його регіонах та країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисик Г. І., Любченко В. Є. Подільське Побужжя. Вінниця: ЕкоБізнесЦентр. 1999. С. 7-10.
2. Тулуб З. Людолови. Т.2. Хмельницький: Поділля. 1994. С. 241.
3. Стельмах М. Чотири Броди. Київ: Дніпро. 506 с.

УДК 504:316.334.55

ЛАНДШАФТНО-БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УРОЧИЩА ЯДЗВИНА

А.В. Іванов

andriy9sk@gmail.com

*Дунаєвецький ліцей №1 Дунаєвецької міської ради Хмельницької
області*